

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๔
The 4th National and International Conference, 2024

เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา ๔๐ ปี วิทยาเขตเชียงใหม่
On the occasion of 40 Years Anniversary, Chiang Mai Campus

ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย

Soft Power and Buddhist Innovations
for Contemporary Society

SBCS

วันที่ ๒๓-๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๗
Date: 23rd – 24th August 2024

ณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

PaMiang Sub-district, Doisaket District, Chiang Mai, Thailand

สถานภาพวัตถุศักดิ์สิทธิ์ เครื่องสักการบูชาล้านนาของชาวไทยวน

เมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

The Status of Sattapanḍa, Lanna Worship Objects of the Tai Yuan People in Myawaddy, Kayin State, Republic of the Union of Myanmar

พระธีทัต แจ้ใจ

Phra Theethat Jaejai

นักวิจัยอิสระ

Independence Researcher

พระนกร ปัญญาวิโร, เยื้อง ปั่นเหม่งเพ็ชร, พระอำนาจ พุทธอาสน์

Phra Nakorn Pragnrit, Yueng Pannengpetch, Phra Amnat Phutthaart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Email: Ntamoo2013@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาบทบาทของ “วัตถุศักดิ์สิทธิ์” ในชุมชนชาวไทยวนเมืองเมียวดี ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องสักการบูชาและสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนา การศึกษาเน้นที่ 1) ลักษณะวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนา 2) รูปแบบวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนชาวไทยวน 3) บริบทการใช้วัตถุศักดิ์สิทธิ์ โดยใช้กรอบแนวคิดด้านวัฒนธรรมและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับการสังเกตและสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) วัตถุศักดิ์สิทธิ์ส่วนใหญ่มีรูปแบบสามเหลี่ยม ทำจากไม้แกะสลัก ลงรักปิดทอง ประดับกระจกสี ด้วยลวดลายดั้งเดิมโดยไม่เปลี่ยนแปลงตามศิลปกรรมของเมียนมา 2) บริบทการใช้วัตถุศักดิ์สิทธิ์ยังคงสถานะเป็นเครื่องสักการบูชาและสัญลักษณ์วัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยวนในรัฐกะเหรี่ยง 3) การอนุรักษ์วัตถุศักดิ์สิทธิ์เน้นการดูแลรักษาตามสภาพการใช้งาน บทความเสนอแนวทางการอนุรักษ์วัตถุศักดิ์สิทธิ์ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยวนผ่านการจัดการผู้ถ่ายทอด ผู้ใช้ และผู้ดูแลรักษา รวมถึงการสร้างพื้นที่เรียนรู้และเครือข่ายผู้อนุรักษ์ เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและอนุรักษ์วัตถุศักดิ์สิทธิ์อย่างเป็นระบบ มั่นคง และยั่งยืน

คำสำคัญ: วัตถุศักดิ์สิทธิ์, เครื่องสักการบูชา, ชาวไทยวนเมืองเมียวดี

Abstract

This article examines the role of the **Sattapaṇḍa** within the Tai Yai community of Myawaddy, which serves both as a ritual offering and a symbol of Lanna cultural identity. The study focuses on three main aspects: 1) the characteristics of the **Sattapaṇḍa** in Buddhist practice, 2) the forms of **Sattapaṇḍa** within the Tai Yai community, and 3) the contextual usage of the **Sattapaṇḍa**. The research employs a framework of cultural heritage management combined with observations and in-terviews. The findings reveal that: 1) Most **Sattapaṇḍa** are triangular in shape, made from carved wood, lacquered and gilded, adorned with colored glass, and retain traditional designs without alteration in accordance with Myanmar's art styles; 2) The contextual use of the **Sattapaṇḍa** remains as a ritual offering and a cultural symbol that expresses the identity of the Tai Yai community in Karen State; 3) The preservation of **Sattapaṇḍa** emphasizes maintenance according to their usage conditions. The article proposes conservation strategies for **Sattapaṇḍa** that align with the Tai Yai social context through the management of transmitters, users, and caretakers, as well as the creation of learning spaces and conservation networks, to raise community awareness of the value of **Sattapaṇḍa** and ensure their systematic, stable, and sustainable preservation.

Keywords: Sattapaṇḍa, ritual offerings, Tai Yai community, Myawaddy

บทนำ

“สัตตภัณฑ์” หรือแท่นเชิงเทียนล้านนา เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมสำหรับสักการบูชาพระรัตนตรัยที่ชาวล้านนานิยมสร้างขึ้น โครงสร้างมีลักษณะเป็นเสาเชิงเทียน 7 แท่ง ประดับด้วยแผงสัตตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ ตามคติความเชื่อและงานเชิงช่างพื้นถิ่นนั้น เป็นงานพุทธศิลป์ที่มีความงดงาม

ชาวไทยวน หรือชาวล้านนาพลัดถิ่น เมืองเมียวดี มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาค้ามา จากภาคเหนือของประเทศไทย มาตั้งถิ่นฐานค้าขายและรับจ้างทำไม้สักในรัฐกะเหรี่ยง บาง

ส่วนถูกแรงบีบคั้นหลบหนีมาตั้งถิ่นฐาน เช่น หนีภาชี 4 บาท หนีภาวะแห้งแล้ง เป็นต้น กระจายตัวตั้งรกรากตามลุ่มแม่น้ำลำน้ำ แม่น้ำเมย แม่น้ำฮองตงเยอ แม่สะมิ เป็นต้น ในเมืองเมียวดี เมืองกอร์กะเรท เมืองใจทีโด่ง เมืองจาอินเซทจี ในการสำรวจชุมชนชาวไทยวน รัฐกะเหรี่ยง ปี 2560-2562 ของ พระนคร ปัญญาวิโร และคณะ(2560:45) พบจำนวน 10 ชุมชน ชาวไทยวนส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านห้วยสำนและบ้านแม่แปบ

ปัจจุบันชาวไทยวนยังดำรงรักษาวัฒนธรรมล้านนาไว้อย่างเข้มแข็ง มีรูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะด้วยการผสมผสานและปรับปรนกับวัฒนธรรมของพม่า กะเหรี่ยง และไทใหญ่ ก่อร่างสร้างตัวขึ้นเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาของชาวไทยวน เมืองเมียวดี ทว่าด้านพุทธศาสนาและคติความเชื่อยังคงวิถีรูปแบบตามคติความเชื่อของชาวล้านนาที่สืบทอดมาจากภาคเหนือของประเทศไทย เมื่อครั้งมีการอพยพมาตั้งถิ่นฐาน จากการนำเสนอของพระธีทัต แจ้ใจ และคณะ (2565) พุทธศาสนาของชาวไทยวนมีลักษณะพุทธจารีตที่เน้นพิธีกรรมเป็นแกนหลักในการสร้างความศรัทธา หรือเรียกว่าพุทธพิธีกรรมแบบนิกายโยนที่มีความสอดคล้องระหว่างพุทธแบบท้องถิ่นที่ผสมจารีตความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธรูปศาสนา รวมเข้าด้วยกัน (พระนคร ปัญญาวิโร (ปรังฤทธิ) แลคณะ, 2560)

ด้วยความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบพุทธจารีต ที่เน้นมีประกอบพิธีกรรมอย่างต่อเนื่องในรอบปี มีการใช้เครื่องสักการบูชาประกอบพิธีกรรมอยู่เสมอ เครื่องสักการบูชาบางประเภทถูกระบุใช้เพื่อให้พิธีกรรมเกิดความศักดิ์สิทธิ์และถูกต้องตามคติความเชื่อ โดยเฉพาะ “สัตตภัณฑ์” เป็นเครื่องสักการบูชาที่บ่งถึงอัตลักษณ์ความเป็นล้านนาของชาวไทยวน แต่เมื่อพบทวนการรับรู้คติความหมายและการดูแลรักษาสัตตภัณฑ์อย่างถูกต้อง กลับพบช่องว่างการรับรู้ความหมายของสัตตภัณฑ์รวมถึงการอนุรักษ์ดูแลรักษาของเก่า ความนิยมเครื่องสักการบูชาแบบใหม่แทนที่ของเก่า และภูมิปัญญาเชิงช่างจากช่างท้องถิ่นที่ลดทอนอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้บทบาทความนี้ต้องการนำเสนอภาพรวมของ “สัตตภัณฑ์” เครื่องสักการบูชาที่เป็นโบราณวัตถุสำคัญของชาวไทยวน เมืองเมียวดี มี 3 ประเด็นหลักคือ 1. สัตตภัณฑ์เครื่องสักการบูชาในพุทธศาสนา 2. รูปแบบสัตตภัณฑ์ในชุมชนชาวไทยวน เมืองเมียวดี 3. บริบทการใช้สัตตภัณฑ์ในชุมชนชาวไทยวน เมืองเมียวดี โดยกำหนดเลือกวัดที่มีสัตตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านห้วยสำน จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดศรีบุญเรือง วัดสุวรรณคีรี วัดศรีบุญเรือง และวัดสว่างอารมณ์ เป็นขอบเขตหลักในการศึกษา และใช้แนวคิดด้านวัฒนธรรม การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางในการศึกษาในรูปแบบ สถานภาพของสัตตภัณฑ์ในชุมชนชาวไทยวน เมืองเมียวดี และเสนอแนวทางในการอนุรักษ์จัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยวน เมืองเมียวดี ดังนี้

สัตตภณท์ เครื่องสักการบูชาในพุทธศาสนา

สัตตภณท์ เป็นแท่นสำหรับจุดเทียนให้แสงสว่างบูชาพระพุทธรูป นิยมตั้งวางหน้าพระพุทธรูปประธานในวิหาร อุโบสถ ศาลา หรือหน้าเจดีย์ เป็นต้น เมื่อประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา โดยมีความหมาย คติ รูปแบบ โครงสร้างและองค์ประกอบของสัตตภณท์ ดังนี้

1. ความหมายและคติของสัตตภณท์ในล้านนา

พระนคร ปัญญาวิโร,ดร. และคณะ (2566) ให้ความหมายว่า สัตตภณท์เป็นงานพุทธศิลป์ที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องบูชาพระพุทธรูปในพิธีกรรมต่างๆ โดยนำไปจัดวางไว้ด้านหน้าพระพุทธรูปหรือเจดีย์ สำหรับเป็นแท่นจุดเทียน 7 เล่ม มีที่ปักบนยอดเสา 7 เสา มีระดับลดหลั่นกันเป็นชั้นๆ เสมือนเป็นยอดเขาสิเนรุที่มีภูเขาบริวารทั้ง 7 ล้อมรอบลดหลั่นกันเป็นชั้นๆ ตามคติจักรวาล ประกอบด้วย เขายุกันธร เขาอินันธร เขากรวิก เขาสุทัศน์ เขาเนมินธร เขาวินนตกะ และเขาอัสสกันณม์ ดังพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2534:727) เครื่องสักการะที่สื่อถึง เขา 7 ทิว ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ โดยเปรียบได้กับเชิงเทียนที่ทำที่รองเทียนจำนวน 7 ยอด และมักนำตั้งอยู่หน้าพระพุทธรูปประธานในวิหาร

ประทีป พิษทองหลา (2560) ให้ความหมายว่า สัตตภณท์ มีรากคำมาจากภาษาบาลี 2 คำ คือ คำว่า สตต แปลว่า เจ็ด และคำว่า ภณฺท แปลว่า เครื่องใช้สิ่งของ รวมความหมายคือสิ่งของเครื่องใช้ 7 ประการ หรือเครื่อง 7 อย่าง เป็นเชิงเทียนที่มีรูปแบบสัณฐานของจักรวาลในแนวตั้ง และมีระเบียบเช่นเดียวกับภาพจิตรกรรมเขาสิเนรุล้อมรอบด้วยเขาบริวารทั้ง 7 เป็นวงกลมลดหลั่นกันเป็นชั้น การสร้างสัตตภณท์ยังมีคติที่สัมพันธ์กับหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเลข 7 หรือหลักธรรมที่อยู่ในหมวด 7

สุวิทย์ ใจจุ่ม (2556) ให้ความหมายว่า สัตตภณท์ เป็นชื่อบัญญัติของเชิงเทียน 7 ต้น เป็นคำสมาสภาษาบาลีจากคำว่า “สตต” และคำว่า “ภณฺท” ในคัมภีร์อภิธานปิทีปิกา คาถาที่ 921 บาทแรก ให้ความหมายว่า “ภานาติปริกขาเร” แปลว่า วัตถุสิ่งของมีลักษณะเป็นต้นโดยวิเคราะห์สมาสจาก “สตต ภณฺทานิ สตตภณฺท” แปลความว่า สิ่งของทั้งหลาย 7 สิ่ง ซึ่งคำว่า สตตภณฺท ในที่นี้คือเชิงเทียน 7 ต้น เป็นเครื่องบูชาในวัฒนธรรมล้านนา สัตตภณท์มีหลักเทียนทั้งหมดเพียง 7 ต้น และมีคติวันทา 7 บท หรือบทรวันทาหลวง เป็นบทไหว้พระประจำวัน ประกอบด้วย 1) บทไหว้พระพุทธรูป 2) บทไหว้พระธรรม 3) บทไหว้พระสงฆ์ 4) บทไหว้กรรมฐาน 5) บทไหว้ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ 6) บทไหว้อารามพัทธสีมา 7) บทไหว้อนุสรณ์เจดีย์

สัตตภณท์ในวัฒนธรรมล้านนา แรกเริ่มมีพัฒนาการมาจากแนวคิดการถวายเครื่องสักการะและเสนาสนะของเหล่าพุทธศาสนิกชนแด่พระพุทธรูปในสมัยพุทธกาล ประกอบกับแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาที่เชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางของจักรวาล

แพร่หลายในภูมิภาค เมื่อเจ้าภาพผู้มีจิตศรัทธาหรือช่างสร้างถวายก็นำคติความเชื่อ ความรู้ และประสบการณ์มาสร้างสถตภัณฑ์ที่มียอดเสา 7 ยอดลดหลั่นกันเป็นชั้นๆ ตามลำดับพร้อม กับประดับตกแต่งลวดลายให้สวยงาม ใช้เป็นแทนจุดเทียนบูชาพระพุทธเจ้าในพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา ทำให้บริบทการประกอบพิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ องค์พระพุทธรูปมีความ โดดเด่นสวยงาม แผงด้วยคติ 3 นัย คือ 1) แนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยา 2) คติวันทา 7 บท 3) คติ พุทธปรัชญาหลักธรรมหมวด 7

2. โครงสร้างและรูปแบบของสถตภัณฑ์ในล้านนา

สถตภัณฑ์เป็นงานพุทธศิลป์ ที่มีรูปแบบโครงสร้างของตามความนิยมที่แตกต่าง กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาเชิงช่างในพื้นที่ อิทธิพลทางศิลปะของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้รูปแบบงานพุทธศิลป์ของสถตภัณฑ์แต่ละพื้นที่มีความงดงามแตกต่างกัน

สถตภัณฑ์ล้านนา นิยมสร้างขึ้นจากวัสดุชนิดต่างๆ ได้แก่ ไม้ ปูน ครึ่งไม้ครึ่งปูน ทองเหลือง เน้นโครงสร้างที่แข็งแรงง่ายต่อการเคลื่อนย้าย โดยองค์ประกอบของโครงสร้างสถต ภัณฑ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก คือ 1) แผงสถตภัณฑ์ 2) ฐานสถตภัณฑ์ 3) เสาเชิงเทียน นิยมทำ เป็นเสาดั้งขึ้นจำนวน 7 เสา โดยมีเสากลางตั้งสูงเสาด้านข้างลดหลั่นระดับกันลงมา 4) ตัวแบก ฐานสถตภัณฑ์ ออกแบบมารองรับฐานสถตภัณฑ์ ไม่นิยมสร้างเชื่อมติดเป็นโครงสร้างเดียวกัน กับสถตภัณฑ์ ซึ่งตัวแบกฐานส่วนใหญ่นิยมสร้างด้วยวัสดุไม้ทำเป็นรูปสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เช่น รูป มอม รูปนกหัสติลิงค์ รูปช้าง รูปสิงห์ เป็นต้น โดยเน้นสัตว์ที่มีพลังกำลังมากและสามารถปกป้อง ขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายตามคติความเชื่อ (พระนคร ปัญญาวิโร,ดร. และคณะ, 2566: 149)

รูปแบบสถตภัณฑ์ในล้านนา จำแนกตามลักษณะตามรูปทรงของแผงสถตภัณฑ์ ออกเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่ 1) สถตภัณฑ์รูปแบบสามเหลี่ยม 2) สถตภัณฑ์รูปแบบสี่เหลี่ยม มี ลักษณะแผงสถตภัณฑ์เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม 3) สถตภัณฑ์รูปแบบห้าเหลี่ยม มีลักษณะแผงสถต ภัณฑ์เป็นรูปทรงห้าเหลี่ยม 4) สถตภัณฑ์รูปแบบโค้งครึ่งวงกลม มีลักษณะแผงสถตภัณฑ์ เป็นรูปทรงโค้งครึ่งวงกลม สถตภัณฑ์รูปแบบนี้มีรูปทรง 2 ลักษณะ ได้แก่ 4.1) รูปทรงโค้งครึ่ง วงกลมปลายยอดแหลมคล้ายกรอบหน้านาง 4.2) รูปทรงโค้งครึ่งวงกลมไม่มียอดแหลม 5) สถต ภัณฑ์รูปแบบบันไดแก้ว มีลักษณะเป็นขั้นบันได มีเสาเชิงเทียนประดับราวบันไดและแทนส่วน บนของบันไดแก้ว สถตภัณฑ์รูปแบบบันไดนิยมสร้างขึ้นในกลุ่มช่างชาวไทลื้อ 6) สถตภัณฑ์รูป แบบเสาเชิงเทียน มีลักษณะเป็นเสาเชิงเทียนเรียงตั้งลดหลั่นกันวางบนฐานสถตภัณฑ์ ไม่มีแผง สถตภัณฑ์ประดับ

ลวดลายที่นิยมประดับบนแผงและฐานสถตภัณฑ์ ส่วนใหญ่นิยมประดับ ลวดลาย 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มลวดลายที่มาจากคติความเชื่อและพุทธประวัติ กลุ่มลวดลายที่มา

จากวรรณกรรม กลุ่มลวดลายเวทศา กลุ่มลวดลายมนุษย์ กลุ่มลวดลายอมนุษย์ กลุ่มลวดลายพรรณพฤกษา และกลุ่มลวดลายสัตว์ ลงบนแผงสกัดกัณฑ์ โดยแต่ละท้องถิ่นมีการประดับลวดลายด้วยพุทธศิลป์ที่แตกต่างกันตามภูมิปัญญาเชิงช่างที่วิจิตรสวยงาม ซึ่งการสร้างสกัดกัณฑ์ต้องอาศัยช่างที่มีความชำนาญ สร้างสกัดกัณฑ์ให้มีรูปทรงที่สัดส่วนสมส่วนมีลวดลายประดับที่เหมาะสมกับชิ้นงานที่สร้าง แล้วประดับตกแต่งให้สวยงามซึ่งเทคนิคเชิงช่างที่นิยมตกแต่งงานสกัดกัณฑ์ได้แก่ งานไม้แกะสลัก งานปิดทองหรืองานลายคำ งานประดับกระจกงานปั้นปูน ปั้นรักสมุก เป็นต้น

รูปแบบสกัดกัณฑ์ในชุมชนชาวไทยวน เมืองเมืงยวดี

สกัดกัณฑ์ ในชุมชนชาวไทยวนเรียกว่า ที่จี๋เทียน หรือที่จุดเทียน เป็นงานพุทธศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปกรรมจากภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งสกัดกัณฑ์ในวัฒนธรรมพม่าและกะเหรี่ยงยังไม่ปรากฏให้พบเห็น ส่วนใหญ่เป็นราวจุดเทียนหรือเป็นโต๊ะเทียนเชิงเทียนจุดในการประกอบพิธีกรรม จากการสำรวจพบวัดที่มีสกัดกัณฑ์จำนวน 4 วัดได้แก่

1) วัดสุวรรณคีรี บ้านห้วยसान หมู่ 1 จำนวน 1 หลัง

	ปีที่สร้าง	-
	รูปแบบ	สามเหลี่ยม
	โครงสร้าง	1.โครงสร้างไม้ 2.ฐานบัวกลาฝั่งสี่เหลี่ยมแนวนอนมีตัวแบกฐาน 3.เสาเชิงเทียน 7 เสา อยู่หลังแผงสกัดกัณฑ์
	ลวดลายประดับ	ลายพญานาค
	เทคนิค	แกะสลักไม้แล้วลงรักปิดทอง

2) วัดศรีบุญเรือง บ้านห้วยसान หมู่ 3 จำนวน 1 หลัง

	ปีที่สร้าง	-
	รูปแบบ	สามเหลี่ยม
	โครงสร้าง	1. โครงสร้างไม้ 2. ฐานบัวกลมผั่งสี่เหลี่ยมแนวนอน มีตัวแบกฐาน 3. เสาเชิงเทียน 7 เสา อยู่หลังแผงสกัดกัณฑ์
	ลวดลายประดับ	รูปเทวดายืนทำอัญชลี มีลายพญานาคขอบ ๒ ตัว คายลายเครือเถาพรรณพฤกษาห้อมล้อมเทวดา
	เทคนิค	แกะสลักไม้แล้วลงรักปิดทอง

3) วัดป่าเลไลย์ บ้านห้วยसान หมู่ 4 จำนวน 1 หลัง

	ปีที่สร้าง	-
	รูปแบบ	สามเหลี่ยม
	โครงสร้าง	1. โครงสร้างไม้ 2. ฐานบัวกลมผั่งสี่เหลี่ยมแนวนอน 3. เสาเชิงเทียน 7 เสา อยู่หลังแผงสกัดกัณฑ์
	ลวดลายประดับ	ลายเทวดานั่งทำอัญชลี
	เทคนิค	แกะสลักไม้

4) วัดสว่างอารมณ์ บ้านห้วยसान หมู่ 7 จำนวน 1 หลัง

	ปีที่สร้าง	-
	รูปแบบ	สามเหลี่ยม
	โครงสร้าง	1. โครงสร้างไม้ 2. ฐานบัวกลมผั่งสี่เหลี่ยมแนวนอนมีตัวแบกฐาน 3. เสาเชิงเทียน 7 เสา อยู่หลังแผงสกัดกัณฑ์
	ลวดลายประดับ	ลายพญานาค จำนวน 10 ตัว รัศมีเกี่ยวกินหางกัน
	เทคนิค	แกะสลักไม้ แล้วทาสีพลาสติก

สัตตกัณฑ์ในชุมชนไทยวน มีรูปทรงสามเหลี่ยมและมีการประดับลวดลายกลุ่มพรรณพฤกษามีกิ่งก้านใบคดโค้งเชื่อมต่อกัน กลุ่มลายรูปเทวดากระทำอัญชลี และกลุ่มสัตว์ในตำนานเป็นรูปนาครัดเกี่ยวพันกัน สัตตกัณฑ์บางหลังตกแต่งด้วยเทคนิคแกะสลักไม้แล้วลงรักปิดทอง ทั้งนี้กล่าวได้ว่าสัตตกัณฑ์ในชุมชนไทยวนยังคงรูปแบบ ลวดลาย และโครงสร้างตามแบบแผนงานศิลปกรรมแบบล้านนาไว้ และอาจเป็นงานโบราณวัตถุไม้ที่ชิ้นที่ยังไม่มีการ

ถูกปรับรูปแบบผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมรอบข้าง เช่นเดียวกับงานภาพจิตรกรรมฝาผนัง
วิหาร รูปแบบสถาปัตยกรรมเสนาสนะภายในวัด แต่ทว่าความนิยมการใช้สัตตภัณฑ์เป็นที่จุด
เทียนสักการบูชาพระพุทธเจ้าเริ่มลดลง ด้วยปัจจัยความนิยมจากวัฒนธรรมภายนอก ดังจะ
กล่าวในบทถัดไป

บริบทการใช้สัตตภัณฑ์ในชุมชนชาวไทยวน เมืองเมืงยวดี

การใช้สัตตภัณฑ์ของชาวไทยวน เมืองเมืงยวดี ยังมีการใช้ประกอบพิธีสักการบูชา
พระพุทธเจ้าในเขตพื้นที่วัด แม้ชาวไทยวนจะนิยมเครื่องสักการบูชาพระพุทธเจ้ารูปแบบอื่น
แต่ว่าสัตตภัณฑ์ถูกตั้งวางตำแหน่งและใช้ร่วมกับเครื่องสักการบูชาไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยัง
เป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็น ตัวตน ของชาวไทยวนเมืองเมืงยวดี ในการเคลื่อนไหวฟื้นฟูและ
เผยแผ่วัฒนธรรมไทยวนในรัฐกะเหรี่ยง จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในพิธีกรรมและการ
เคลื่อนไหว สรุปประเด็นการใช้สัตตภัณฑ์ในชุมชนไทยวนเมืองเมืงยวดี ดังนี้

1. สถานภาพการใช้สัตตภัณฑ์ในชุมชนไทยวน

1) การใช้สัตตภัณฑ์ เป็นเครื่องสักการบูชาหลัก

วัดที่ใช้สัตตภัณฑ์เป็นเครื่องสักการบูชาพระพุทธเจ้าหลัก ได้แก่ วัดป่าเล
ไลย์ และวัดสว่างอารมณ์ บ้านห้วยसान มีการจัดวางตำแหน่งสัตตภัณฑ์ไว้ตรงกลางหน้าพระ
ประธานในวิหารเป็นเครื่องสักการะหลัก ตั้งไว้จุดเทียนบูชาให้แสงสว่างเมื่อประกอบพิธีกรรม
สักการบูชาในงานบุญประเพณีพิธีกรรมของวัด เช่น งานประเพณีตั้งธรรมหลวงเวสสันดร งาน
ประเพณีตานข้าวจี๋ขาวหลาม งานเทศกาลธรรมพื้นเมืองในช่วงเข้าพรรษา เป็นต้น ซึ่งการใช้สัต
ตภัณฑ์เป็นเครื่องสักการบูชาหลัก จะมีการจัดวางตำแหน่งไว้ตรงกลางหน้าแท่นแก้วหรือฐาน
ชุกชีของพระประธาน โดยให้สายพระเนตรพระพุทธรูปประธานทอดตรงกับสัตตภัณฑ์ที่ตั้งอยู่
เบื้องหน้าเสมอ เมื่อจุดเทียนสักการบูชาจะทำให้พระพุทธรูปมีความโดดเด่นศักดิ์สิทธิ์ พระ
พักตร์เวาใสดูสง่าเสมือนดุษณีชีวิต ทำให้ผู้สักการบูชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธา เกิดความอุ
นใจเหมือนเข้าเฝ้าพระองค์

2) การใช้สัตตภัณฑ์ เป็นเครื่องสักการบูชารอง

วัดที่ใช้สัตตภัณฑ์เป็นเครื่องสักการบูชารอง ได้แก่ วัดสุวรรณคีรี วัด
ศรีบุญเรือง โดยมีการจัดวางตำแหน่งสัตตภัณฑ์ร่วมกับโต๊ะหมู่บูชาแบบไทยหรือแท่นราวเทียน
ตั้งวางหน้าฐานชุกชีหรือแท่นแก้วพระพุทธรูปองค์รอง ปัจจัยที่ทำให้สัตตภัณฑ์ถูกลดบทบาท
และนิยมให้โต๊ะบูชาแบบไทย ผู้เขียนตั้งข้อเกต ดังนี้

ประการที่หนึ่ง โต๊ะหมู่แบบไทย มีแท่นวางเครื่องสักการบูชาประเภทอื่นได้

หลายประเภท เช่น กระจ่างรูป เขียงเทียน แจกกันดอกไม้ เป็นต้น เมื่อประกอบพิธีกรรมสักการบูชาสามารถกระทำสักการบูชาด้วยรูป เทียน ดอกไม้ ให้จบในแทนเดียว ง่ายสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายและทำความสะอาด นอกจากนี้ยังพบการใช้ราวเทียนเป็นรูปคล้ายเรือสุวรรณหงส์แบบไทยใช้สำหรับจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัยและแท่นราวเทียนขนาดใหญ่ สามารถใช้จุดเทียนได้จำนวนหลายเล่มและง่ายต่อการเคลื่อนย้ายและจัดวางได้สะดวกเมื่อจะประกอบพิธีการสักการะพระพุทธรูป ซึ่งต่างกับสถัตถภัณฑ์เน้นสำหรับจุดเทียนเท่านั้น สามารถจุดเทียนได้ในจำนวนที่จำกัด และบางหลังมีโครงสร้างใหญ่เคลื่อนย้ายยาก

ประการที่สอง คติความหมายการบูชาผ่านโตะหมู่แบบไทย ที่แทรกซึมในรายละเอียดของเครื่องประกอบการสักการบูชาพระรัตนตรัยที่ครอบองค์สาม ด้วยการบูชาเทียนรูปตามความหมายแบบไทย เช่น การจุดรูป 3 เล่มบูชา นัยแรกหมายถึงบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นัยที่สองหมายถึงการบูชาคุณของพระพุทธเจ้าประกอบด้วย พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณและพระมหากรุณาธิคุณ ส่วนการจุดเทียนบูชา หมายถึงการบูชาพระธรรมและพระวินัย เป็นต้น เป็นความหมายที่เข้าใจและตีความหมายได้ง่ายกว่าคติความหมายการจุดเทียนของสถัตถภัณฑ์ อนึ่งยังแสดงถึงการบูชาสักการะที่ครอบองค์สามด้วยแท่นโตะหมู่แทนเดียว ซึ่งต่างสถัตถภัณฑ์ที่ใช้สำหรับจุดเทียนเป็นเครื่องระลึกถึงพุทธคุณเท่านั้น และชาวไทยวนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ความหมายการจุดเทียน 7 เล่มบนสถัตถภัณฑ์ว่าสื่อถึงอะไร เพียงแต่เป็นแท่นจุดเทียนระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยและบูชาให้เกิดแสงสว่างแด่พระพุทธรูป

ประการที่สาม ความโหยหาความเป็นไทย ชาวไทยวน เมืองเมียวดี มีสำนึกความเป็นไทยสูง มีความแนบชิดกับคนไทย และมีความนิยมเครื่องใช้สอยรวมถึงเครื่องสักการะแบบไทย ด้วยโตะหมู่บูชาแบบไทยมีรูปแบบสวยงามลดหลั่นเป็นระเบียบเสมือนเป็นของใหม่ โดยความเป็น “ไทยนิยม” ถูกรับมาจากเครือข่ายพระสงฆ์จากประเทศไทยรวมถึงแรงงานชาวไทยวนที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย และการรับรู้จากสื่อสมัยใหม่ ทำให้ชาวไทยวนเลือกใช้โตะหมู่เป็นเครื่องสักการบูชา เพื่อตอกย้ำความไทยและแสดงความรู้สึกรักความเป็นไทยให้กลุ่มชาติพันธุ์รอบข้าง เช่น ชาวพม่า ชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ เป็นต้น ได้เห็นเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมสักการบูชา

อย่างไรก็ตามการใช้สถัตถภัณฑ์เป็นเครื่องสักการบูชาเอง แม้จะถูกลดบทบาทการใช้งาน แต่บางวัดเมื่อมีการประกอบพิธีกรรม นอกจากจุดเทียนรูปบูชาพระรัตนตรัยที่โตะหมู่แล้ว ขณะเดียวกันยังมีการบูชาเทียนบนสถัตถภัณฑ์ไปพร้อมกันหลังจากจุดเทียนที่โตะหมู่ คนพื้นเมืองเหนือมักกล่าวสถานภาพนี้ว่า ใช้ของใหม่ไม่หลงลืมของเก่า เป็นลักษณะการใช้เครื่องสักการบูชาแบบใหม่ไปพร้อมกับของดั้งเดิม ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญของเก่า ทั้ง

นั้น สถานะการใช้สัตตภัณฑ์ในชุมชนไทยวน บ้านห้วยสำน เมืองเมียวดี ในปัจจุบันยังมีการใช้ สัตตภัณฑ์อยู่ในฐานะที่เป็นเครื่องสักการบูชาทั้งหลักและรองสำหรับบูชาพระรัตนตรัย

2. สัตตภัณฑ์กับการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยวน

สัตตภัณฑ์ เป็นโบราณวัตถุที่มีลักษณะโครงสร้าง ลวดลายที่เด่นเฉพาะมีเรื่องราว ที่มา ซึ่งแตกต่างจากแท่นเชิงเทียนของชาวพุทธพม่า กะเหรี่ยง มอญและไทใหญ่ ในประเทศ เมียนมาที่ไม่มีแท่นบูชารูปแบบนี้ สัตตภัณฑ์ จึงถูกเลือกสรรเป็นเครื่องมือแสดงอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมล้านนาของชาวไทยวน เมืองเมียวดี ซึ่งเป็นกลุ่มก้อนที่เล็ก เมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์ อื่นในพม่าที่เป็นกลุ่มชนใหญ่มีวัฒนธรรมเข้มแข็ง ดังพบว่าสัตตภัณฑ์ถูกเลือกขึ้นเป็นสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมเพื่อแสดงความเป็นตัวตน มีดังนี้

1) ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมไทยวน เมืองเมียวดี

ถูกออกแบบขึ้นเมื่อปี 2561 ดำเนินการ นายสมยศ ปันทา อดีตกำนันบ้าน ห้วยสำน ได้วางรูปแบบตราสัญลักษณ์ของกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมไทยวน เมืองเมียวดี เป็น ตราสัญลักษณ์ในผังวงกลมประกอบด้วยรูปสัตตภัณฑ์อยู่ข้างบนสุด ถัดลงมาเป็นรูปพานรอง รับคัมภีร์ธรรม มีรูปกลองหลวง(กลองอืด)อยู่ข้างล่างสุด ล้อมรอบด้วยกรอบข้อความวงกลม ว่า กลุ่มภาษาและวัฒนธรรมไทยวน เมืองเมียวดี เป็นตัวอักษรธรรมล้านนาและภาษาพม่า โดยมอบให้คณะกรรมการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน มจร.วิทยาเขต เชียงใหม่ ดำเนินการสร้างตราสัญลักษณ์ตามความต้องการของกลุ่มผู้นำชุมชน โดยนายสมยศ ปันทา ให้ความหมาย สัตตภัณฑ์ เป็นตัวแทนพระพุทธศาสนาสื่อถึงความสว่างไสว คัมภีร์ธรรม สื่อถึงการยึดมั่นและเคารพในธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า กลองหลวง เป็นเครื่องดนตรีพื้น บ้านของชาวไทยวนสื่อถึงความสนุกสนานรื่นเริง ซึ่งถ้าตีความหมายสัตตภัณฑ์และกลองหลวง เป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงให้เห็นความกลมเกลียวระหว่างฝ่ายวัดกับฝ่ายบ้านของชาวไทยวนที่ เหนียวแน่นยึดโยงกันอยู่ อย่างไรก็ตามตราสัญลักษณ์นี้ได้ถูกใช้เป็นตราสัญลักษณ์ประกอบ ในกิจกรรมและงานประเพณีส่งเสริมวัฒนธรรมต่างๆ เช่น นำตราสัญลักษณ์ประกอบป้าย ประชาสัมพันธ์งานปอยพื้พันพูนชาติไต ทำเป็นตราสัญลักษณ์ติดหน้าอกให้แก่แขกผู้มีเกียรติ ร่วมงานปอยวันพื้พันพูนชาติไต ทำเป็นตราสัญลักษณ์ติดถุงย่ามสะพาย ทำเป็นตราสัญลักษณ์ ติดเสื้อยืด นำตราสัญลักษณ์ประกอบป้ายพิธีเปิดและปิดการเรียนอักษรธรรมล้านนาของชาว ไทยวน ในรัฐกะเหรี่ยง เป็นต้น

2) การจัดนิทรรศการแสดงความเป็นไทยวน

(1) การนิทรรศการประเพณีวันพื้พันพูนชาติไต เป็นกิจกรรมที่ชาวไทยวน เมืองเมียวดี จัดขึ้นในช่วงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ของทุกปี เป็นงานประเพณีที่รวมกลุ่มชาวไทย

วน ในเมืองเมียวดี มาร่วมกันทำกิจกรรมส่งเสริมความรักใคร่กลมเกลียวและแสดงออกทาง วัฒนธรรมด้วยการแต่งกาย อาหารการกิน การแสดง การขับขานลำานา การปฏิญาณตนการ เป็นคนไทยที่มีบรรพบุรุษมาจากภายนอกของประเทศไทย ภายหลังตั้งแต่ปี 2561 มีเครือข่ายทางวัฒนธรรมชาวไทยวนและไทใหญ่ ในรัฐกะเหรี่ยง จากเมืองก๊อเกาะเรท เมืองจาอิน เซทจี เมืองใจโทโด่ง เมืองผาปูน รวมถึงนักศึกษาชาวไทใหญ่จากมหาวิทยาลัยพะอานและย่างกุ้ง เข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาจากประเทศไทย ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ และสำนักส่งเสริมศิลปะและ วัฒนธรรม มหาลัษราชภัฏเชียงใหม่ ร่วมกันจัดนิทรรศการที่บ้านห้วยสำาน เมืองเมียวดี ทุกปี

โดยชาวไทยวนแต่ละชุมชนจะร่วมจัดซ้มนิทรรศการจัดแสดงสินค้า ภาพถ่ายวันวานในอดีต วัตถุโบราณภายในชุมชน บางปีมีการจัดแสดงภาพถ่ายสัตตภณท์ โบราณของวัดศรีบุญเรือง งานหัตถกรรมจักสานเป็นโครงสร้างรูปสัตตภณท์ไม้สานจำลองจัด แสดงให้ชาวไทยวน พม่า กะเหรี่ยงที่มาร่วมงานได้รับชมบันทึกภาพเครื่องสักการบูชาของชาว ไทยวน โดยมีการจำลองพื้นที่ในวิหารขนาดย่อม แล้วจัดวางซ้มนปราสาทประดิษฐานพระพุทธรูป เบื้องหน้าจัดวางสัตตภณท์ไม้สาน เพื่อให้ประธานในพิธีและผู้ร่วมงานจุดเทียนสักการบูชา พระพุทธรูป

นอกจากนั้นในงานปอยกลุ่มชาติพันธุ์รัฐกะเหรี่ยง หรือ งานกะยีนปีแ่น ประจำปี 2561 เป็นกิจกรรมใหญ่ประจำปีรัฐกะเหรี่ยง จัดที่ศูนย์ราชการจังหวัดพะอาน เมือง หลวงของรัฐกะเหรี่ยง เป็นงานรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในรัฐกะเหรี่ยง เช่น ชาวพม่า ชาว กะเหรี่ยง ชาวมอญ ชาวปะโอ ชาวไทใหญ่ เป็นต้น จัดนิทรรศการแสดงวัตถุสิ่งของทาง วัฒนธรรม เครื่องแต่งกาย และศิลปะการแสดง งานพุทธศิลป์ประจำถิ่น กลุ่มภาษาและ วัฒนธรรมไทยวน เมืองเมียวดี ได้นำสัตตภณท์ไม้สาน ซ้มนพระพุทธรูป นำจัดแสดงเพื่อสื่อให้ เห็นภูมิปัญญาเชิงช่างด้านหัตถกรรมจักสานขึ้นรูป กระนั้นเพื่อสื่อถึงการเป็นชาวพุทธจารีต ที่เคร่งครัดละเมียดละไมในการประกอบพิธีกรรม มีเครื่องสักการบูชาเครื่องตั้งวางเทียนที่ไม่ เหมือนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เป็นแทนเชิงเทียนที่มีลำดับชั้นเรียงลดหลั่นลงมาอย่างมีนัยยะสำคัญ การแสดงสัตตภณท์ไว้ตรงจุดตรงกลางหน้าซ้มนิทรรศของกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมไทยวน ได้ รับความสนใจและบันทึกภาพจากผู้ร่วมงานจากกลุ่มอื่น

ทั้งนี้คงจะเห็นว่า สัตตภัณฑ์เป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อพระพุทธศาสนา ที่ชาวไทยวนหยิบขึ้นมาจัดแสดง เพื่อการประกาศความเป็นตัวตนและยังต่อยอดให้ชาวไทยวนพลัดถิ่นผู้ร่วมเกิดความทรงจำร่วมในอดีตเกิดสำนึกในวัตถุทางวัฒนธรรมของตน และยังแสดงถึงภูมิปัญญาเชิงช่างชาวไทยวนในการสร้างเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัยที่สูงส่งให้แก่ผู้ร่วมงานต่างชาติพันธุ์ให้พบเห็น เป็นสื่อสัญลักษณ์เพียงไม่กี่ชิ้นที่แสดงความเป็นดั้งเดิม ไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือผสมผสานจากงานพุทธศิลป์จากงานศิลปะรอบข้าง มีความแตกต่างและไม่ได้ถูกใช้ในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

3. สถานภาพการอนุรักษ์สัตตภัณฑ์ในชุมชนไทยวน เมืองเมียวดี

ชาวไทยวนเรียกสัตตภัณฑ์ว่า ที่จีเตียน หรือที่จุดเทียน 7 เล่ม โดยชาวไทยวนส่วนใหญ่มองว่าการการใช้สัตตภัณฑ์ในฐานะหลักหรือรองอย่างต่อเนื่อง เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมการใช้สัตตภัณฑ์สักการบูชาตามวิถีดั้งเดิมให้คงอยู่ เป็นสถานะการใช้สัตตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์เชิงวัฒนธรรม แต่ว่าการให้ความสำคัญด้านดูแลรักษาตัวสัตตภัณฑ์ที่ถูกใช้อย่างต่อเนื่อง อย่างถูกวิธียังต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุจากผู้รู้ผู้ชำนาญ เพื่อคงความเป็นของเดิมสามารถยืดสภาพการใช้งานให้นานที่สุด และไม่ลดทอนคุณค่าทางพุทธศิลป์ดั้งเดิม เนื่องด้วยชุมชนไทยวนมีผู้รู้ชำนาญด้านอนุรักษ์วัตถุโบราณและงานด้านพุทธศิลป์ไม่มากนักในแต่ละชุมชน ทำให้สถานะการอนุรักษ์รักษาสัตตภัณฑ์เน้นการดูแลตามสภาพวัตถุหลังจากการใช้งาน

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสัตตภัณฑ์เก่าชำรุดเมื่อถูกใช้อย่างต่อเนื่อง *ประการแรก* บนเสาเชิงเทียนไม่มีภาชนะขนาดพอดีรองรับเทียน เมื่อมีการจุดเทียนสักการบูชาทำให้น้ำตาเทียนล้นภาชนะหยดไหลย่อยลงตามเสาเชิงเทียนและไหลลงร่องแฉกตลอดลายสัตตภัณฑ์ สัตตภัณฑ์

เกิดรอยคราบน้ำตาเทียน ทำความสะอาดได้ยาก บางสถตภัณฑ์มีรอยการใช้ของมีคมกะเทาะหรือแทะขูดน้ำตาเทียนออก ก่อให้สถตภัณฑ์มีตำหนิเป็นรอยขูดขีด *ประการที่สอง* บนเสาเชิงเทียนไม่มีภาชนะรองรับ เมื่อมีการจุดเทียนสักการบูชาทำให้เกิดรอยคราบน้ำตาไหลย่อย และรอยคราบเขม่าดำที่เกิดจากการเผาไหม้ของเทียนที่จุดบนเสาเชิงเทียน ทำให้สถตภัณฑ์ชำรุดดูแลรักษาทำความสะอาดได้ยากยิ่งขึ้น

ในชุมชนชาวไทยวนมีการดูแลตัววัตถุหรือสถตภัณฑ์เบื้องต้น ดังนี้

1) เน้นทำความสะอาดโบราณวัตถุ ด้วยการปิดถูกเช็ด ขูดตะเข้บนน้ำตาเทียนให้ดูสะอาดใหม่

2) เน้นทำของเก่าให้ดูใหม่ ด้วยการทาสีพลาสติกทับสถตภัณฑ์ของเก่าให้ดูสดใหม่

3) เปลี่ยนภาชนะรองรับเทียนบนยอดเสาเชิงเทียนเมื่อเกิดการชำรุด

ทั้งนี้สถานภาพการอนุรักษ์สถตภัณฑ์ของชาวไทยวน เมืองเมียวดี เป็นการดูแลรักษาตามสภาพจากการถูกใช้งานทั้งก่อน-หลัง เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมสักการบูชา และด้วยการสักการบูชาที่นิยมการจุดเทียนบูชา ทำให้สถตภัณฑ์ที่ถูกสร้างมานานบางหลังถูกใช้งานอย่างต่อเนื่อง มีความชำรุดตามปัจจัยข้างต้นและสภาพเก่าตามอายุสถตภัณฑ์ บางหลังถูกทำให้เป็นของใหม่ด้วยการใช้สีพลาสติกสมัยใหม่ทาทับของเก่าเพื่อให้สดใสดูใหม่เสมอ วิธีนี้ทำให้คุณค่างานพุทธศิลป์ภูมิปัญญาเชิงช่างเดิมเลือนหายไป ดังพบ งานสถตภัณฑ์ลงรักปิดทองถูกทาทับด้วยสีพลาสติกใหม่ เป็นต้น

4. แนวทางในการอนุรักษ์สถตภัณฑ์ในชุมชนชาวไทยวน เมืองเมียวดี

1) แนวทางการจัดการผู้ถ่ายทอด ผู้ใช้ และผู้ดูแลรักษาสถตภัณฑ์

สถตภัณฑ์จะคงอยู่อย่างมีคุณค่า มีการดูแลรักษาอย่างถูกวิธีและยืดสภาพการใช้งานได้นาน ชาวไทยวนทั้งฝ่ายวัดและชุมชน ควรได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถด้านการอนุรักษ์โบราณวัตถุและทักษะด้านอื่นๆ โดยต้องมีการจัดการผู้ถ่ายทอด ผู้ใช้ และผู้ดูแลรักษาสถตภัณฑ์ ดังนี้

(1) *ผู้ถ่ายทอดและสืบทอดความรู้เชิงช่าง* การสืบทอดความรู้เรื่องสถตภัณฑ์และเครื่องสักการบูชาประเภทอื่น ต้องอาศัยผู้ถ่ายทอดซึ่งเป็นช่างผู้มีความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์ในด้านเชิงช่าง เป็นครูถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้สืบทอดชาวไทยวนผู้สนใจ โดยใช้พื้นที่วัดเป็นสถานที่เรียนรู้ศึกษาจากสถตภัณฑ์ของจริง ว่ามีรูปแบบโครงสร้าง การประดับตกแต่งอย่างไร และต้องอาศัยเทคนิคเชิงช่างหลายแขนง เช่น ช่างไม้แกะสลัก ช่างลงรักปิดทอง ช่างไม้ขึ้นโครงสถตภัณฑ์ เป็นต้น สำหรับสร้างสถตภัณฑ์ขึ้นมา 1 หลัง นอกจากความรู้เชิงช่าง ผู้ถ่ายทอดอาจเพิ่มเติมองค์ความรู้คติความเชื่อ ความหมายของสถต

ภักดีให้แก่ผู้ถูกถ่ายทอดเห็นคุณค่าความสำคัญ ทั้งนี้ผู้ถูกถ่ายทอดจึงเป็นบุคลากรสำคัญในการอนุรักษ์สัตตภักดีให้คงอยู่

(2) ผู้ใช้สัตตภักดี สัตตภักดีเป็นแทนสำหรับจุดเทียนสักการบูชาพระพุทธรูป การใช้สัตตภักดีอย่างถูกวิธีด้วยความระมัดระวัง ทำให้สัตตภักดีสามารถใช้งานได้ยาวนานและไม่เสื่อมสภาพทรุดโทรมเร็ว จึงต้องอาศัยผู้ให้การแนะนำการใช้สัตตภักดีอย่างถูกวิธี อาจเป็นพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการใช้สอยอย่างถูกต้อง แนะนำไม่เกิดการใช้สอยผิดประเภทให้แก่ผู้ใช้สัตตภักดี เกิดการปฏิบัติใช้สัตตภักดีได้อย่างถูกต้อง เช่น การจุดเทียนบนเสาเชิงเทียนของสัตตภักดีควรมีภาชนะรองรับที่พอดี ขนาดแท่งเทียนจุดมีความพอดีกับภาชนะรองรับ และหลีกเลี่ยงการจุดเทียนโดยไม่มีภาชนะรองรับบนเสาเชิงเทียน อาจเกิดการเผาไหม้บนเสาเชิงเทียนและเทียนพลิกตกลงเป็นฉนวนเกิดเพลิงไหม้ และควรหลีกเลี่ยงการจุดเทียนจำนวนหลายเล่มในภาชนะรองรับอาจทำให้เกิดเพลิงไหม้และไม่สอดคล้องกับคติการจุดเทียนบนแท่นสัตตภักดี เป็นต้น

(3) ผู้ดูแลรักษาสัตตภักดี การดูแลรักษาให้สัตตภักดีอย่างเป็นระบบต้องอาศัยผู้ครอบครองหรือผู้อยู่ใกล้ชิดผู้ใช้นั้น ดูแลป้องกันการถูกใช้สอยอย่างผิดประเภทไม่ถูกวิธี การทำความสะอาดที่อาจเกิดความเสียหายแก่สัตตภักดี และสอดส่องดูแลป้องกันการถูกขโมยเมื่อสัตตภักดีถูกลบบทบาทลง โดยผู้ดูแลรักษาสัตตภักดีควรเกิดความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ วัด ชุมชน ช่างพื้นถิ่น เป็นต้น ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาสัตตภักดีอย่างเป็นระบบระเบียบ

2) แนวทางการจัดการพื้นที่เรียนรู้สัตตภักดี

ในชุมชนไทยวน บ้านห้วยसान วัดและสถานศึกษาเป็นสถานที่สำคัญสำหรับจัดเป็นพื้นที่การเรียนรู้สัตตภักดีและโบราณวัตถุพื้นถิ่น ให้แก่ชาวไทยวนทุกระดับได้เข้าถึงองค์ความรู้สัตตภักดีด้านต่างๆ รวมถึงความรู้ของโบราณวัตถุพื้นถิ่นชั้นอื่น โดยวัดเสมือนเป็นพื้นที่การเรียนรู้จริง ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ทุกโอกาส และเมื่อมีงานบุญประเพณีพิธีกรรมมีผู้ถ่ายทอด เช่น พระสงฆ์ มัคทายก ปราชญ์พื้นถิ่น เป็นต้น คอยแนะนำให้ความรู้การจุดเทียนอย่างถูกวิธีรวมถึงดูแลรักษาที่ถูกวิธี เป็นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและสร้างความเคยชินให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างต่อเนื่อง เป็นรูปแบบการเรียนรู้การอนุรักษ์สัตตภักดีแบบไม่เป็นทางการ และส่วนการเรียนรู้สัตตภักดีในพื้นที่วัดอย่างเป็นทางการ อาจต้องเปิดพื้นที่วัดในบางโอกาสในช่วงเวลาสำคัญ เช่น เทศกาลปอยพื้นพวนชาติโต การจัดแสดงนิทรรศการต้อนรับกลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมภายในและนอกประเทศ เป็นต้น เป็นสถานที่ศึกษาให้แก่ชาวไทยวนในท้องถิ่นและผู้เยี่ยมชมได้เยี่ยมชมศึกษาร่วมเรียนรู้ รวมถึงการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ควรเพิ่ม

องค์ความรู้เรื่องโบราณวัตถุพื้นถิ่นลงในรายวิชาการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดการเรียนรู้ตั้งแต่เยาว์วัยสู่การลงพื้นที่จริงคือวัด โดยมีผู้ถ่ายทอดและสืบทอดความรู้เชิงช่างเป็นครูผู้สอนแนะนำ ดังนั้นวัดและสถานศึกษาเป็นพื้นที่จัดการเรียนรู้สัตตภัณฑ์ที่สำคัญให้ชุมชนเกิดการตระหนักรู้ในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นำสู่การอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ และสามารถพัฒนาไปสู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนได้

3) แนวทางการจัดการเครือข่ายผู้อนุรักษ์สัตตภัณฑ์

การสร้างเครือข่ายผู้อนุรักษ์สัตตภัณฑ์ เป็นแนวทางที่ชาวไทยวนภายในชุมชนควรให้ความร่วมมือขับเคลื่อนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ สัตตภัณฑ์และโบราณวัตถุชิ้นอื่นๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า มั่นคง ยั่งยืน ซึ่งวัดและชุมชนควรเป็นแกนหลักในการประสานสร้างความร่วมมือกับเครือข่าย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสำเร็จ อันจะเกิดพลังในการร่วมกันจัดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมภายในชุมชน โดยร่วมกันสร้างความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน สถานศึกษา เครือข่ายวัฒนธรรมทั้งนอกและในชุมชน และเครือข่ายด้านพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจากสถานศึกษา ระหว่างประเทศ เช่น การลงนามบันทึกความร่วมมือส่งเสริมกิจกรรมด้านพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อร่วมกันเสริมสร้างสนับสนุนทรัพยากร เช่น ความรู้ งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น เสริมสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดและสืบทอด เสริมสร้างการดูแลรักษาสัตตภัณฑ์ โบราณวัตถุทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบระเบียบ มีพื้นที่เรียนรู้ที่ผู้คนภายในชุมชนสามารถเข้าถึงและเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

สรุป

สัตตภัณฑ์ของชาวไทยวน เมืองเมืงวดี สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องสักการบูชา พระพุทธเจ้า มีสถานภาพการใช้สัตตภัณฑ์เป็นเครื่องสักการบูชาหลักและรอง ขณะเดียวกันยังทำหน้าที่เป็นสื่อเครื่องหมายแสดงความเป็นตัวตนของชาวไทยวนในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาของชาวไทยวน รัฐกะเหรี่ยง ด้วยการใชภภาพสัตตภัณฑ์ประกอบตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม ประกอบป้ายประชาสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ใช้ตราสัญลักษณ์ตกแต่งเครื่องแต่งกายเครื่องใช้สอย และเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านการจัดนิทรรศการ เป็นต้น ด้วยสัตตภัณฑ์ที่เป็นเครื่องสักการบูชากับการแสดงตัวตนทางวัฒนธรรม แสดงถึงบทบาทของสัตตภัณฑ์ที่ถูกใช้ในพื้นที่วัดและพื้นที่ทางวัฒนธรรม และมีการดูแลรักษาสัตตภัณฑ์ตามสภาพจากการถูกใช้งาน สัตตภัณฑ์บางหลังเกิดความเก่าชำรุด

จากการใช้สอยอย่างต่อเนื่องด้วยการใช้สอยไม่ถูกวิธี และการบูรณะของเก่าด้วยเทคนิควิธีสมัยใหม่ทำให้งานพุทธศิลป์เดิมมีคุณค่าลดลง บทความนี้จึงได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์สัตถภัณฑ์ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมชาวไทยวน ด้วยแนวทางการจัดการผู้ถ่ายทอด ผู้ใช้ และผู้ดูแลรักษาสัตถภัณฑ์ แนวทางการจัดการพื้นที่เรียนรู้สัตถภัณฑ์ และแนวทางการจัดการเครือข่ายผู้อนุรักษ์สัตถภัณฑ์ เพื่อให้ชุมชนเกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าสู่การอนุรักษ์สัตถภัณฑ์อย่างเป็นระบบ มั่นคงและยั่งยืน

บรรณานุกรม

- ประทีป พิษทองกลาง และญาติาวีมินทร์ พิษทองกลาง. (2560). โครงการสืบค้นและจัดเก็บข้อมูลสัตถภัณฑ์ล้านนา. *มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 39(2), 94-110.
- พระธีรทัต ธีรภัทโท (แจ้ใจ), พระนคร ปัญญาชิโร (ปรังฤทธิ), ดร., พระวิมลมนี. (2565). การเคลื่อนไหวของครุบาชาวปีในชุมชนชาวไทยวน รัฐกะเหรี่ยง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง “พระพุทธศาสนากับแนวโน้มโลกยุคใหม่: วิถีครุบาศรีวิชัยสู่อารยธรรมร่วมสมัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.
- พระนคร ปัญญาชิโร (ปรังฤทธิ) และคณะ. (2560). การธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยวน เมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- พระนคร ปัญญาชิโร, ดร. และคณะ. (2566). ธรรมาสัน ตู้มัถร์ธรรม สัตถภัณฑ์ : การธำรงอัตลักษณ์ คุณค่าและการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ โดยชุมชนในล้านนา. รายงานการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิทย์ ใจจุ่ม. “สัตถภัณฑ์” (สัตถภัณฑ์). (4 ,ธันวาคม, 2556). <https://www.facebook.com/photo/?fbid=5671505329609027&set=a.164853946940887>.
- อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ. (2534). *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.